

GAZDASÁGI KAMARÁK A GLOBALIZÁCIÓBAN

(Economic Chambers and Globalisation)

PÓLA PÉTER

Kulcsszavak:

globalizáció helyi gazdaság versenyképesség

A tanulmány azt vizsgálja, hogy a globalizáció miként alakítja át a helyi gazdasági feltételrendszereket, hogyan befolyásolja a helyi vállalkozások helyzetét, versenyképességét, s ebben az állandóan és gyorsan változó társadalmi-gazdasági környezetben a kamarák képesek-e olyan stratégiát kialakítani, amely alapján az általuk képviselt gazdaság szereplői számára eredményes versenyképességi szolgáltatást jelenthetnek. A területi gazdasági kamarák alapvető feladata a helyi gazdaság érdekeinek általános képviselése, a helyi vállalkozások versenyképességének erősítése, „helyzetbe hozása”. Mint a helyi, regionális gazdaság érdekeinek szószólói, és mint a helyi gazdaságfejlesztés meghatározó (vagy potenciális) szereplői, a gazdasági kamaráknak a globalizáció kihívásaira adott válaszai hatással lehetnek a helyi gazdaság versenyképességének alakulására is.

Bevezetés

A globalizáció folyamata jelentős változásokat idéz elő a helyi gazdaságban és társadalomban. A kis- és középvállalkozások (KKV) gazdálkodási biztonsága jelentősen csökkenhet. A globalizáció a helyi gazdaság és a KKV szektor számára olyan kihívást jelent, amely jórészt még nem is tudatosodott sem a helyi döntéshozókban, sem a kis- és középvállalkozások többségében. A folyamat negatív jelenségeinek kezelése, a helyi, a társadalomba ágyazódott KKV-k versenyképességének fokozása a jelenlegi nemzeti, regionális és lokális intézményrendszerek, köztük a kamarák talán legfontosabb feladata. A globalizációval együtt járó lokalizáció mindeközben felértékeli a helyi fejlesztés koncepcióját, s az alulról építkező, öngazgatás elvén működő szervezeteket hozhatja helyzetbe. E tekintetben a gazdasági önkormányzatok szerepe egy térség fejlesztésében egyre fontosabb lehet. Szerepük akkor lehet igazán hatékony és eredményes, ha a változó viszonyokhoz igazítják stratégiájukat, s persze akkor, ha erre a kivívásra nemcsak készek és szakmailag kompetensek, de megfelelő felhatalmazással és erőforrásokkal rendelkeznek.

A kamarák a gazdaságszervezés, -fejlesztés intézményrendszerében

A gazdaságszervezés a piacgazdaságban alapvetően három szintet foglal magában (Farkas 2000):

- állami szféra: állami, kormányzati szervezetek (meghatározott törvényhozó, végrehajtó és ellenőrző tevékenységekkel),
- mikroszféra: a vállalkozói-üzleti világ egésze,

- köztes szféra: az előző kettő között, a gazdaságszervezési „szendvics” közepén elhelyezkedő szféra a maga sajátos intézményeivel, szervezeteivel és tevékenységével.

A köztes szféra szervezetei, intézményei az állami és/vagy mikroszint által meghatározott közegben és általuk meghatározott feladatok ellátására jönnek létre és működnek. A gazdasági kamarákat is e köztes szféra szereplői közé lehet sorolni más gazdasági érdekképviseletek és szakmai szervezetek, gazdaságfejlesztéssel foglalkozó szervezetek közé. E szféra szereplői, bekapcsolódva a gazdaságszervezés, az öngazgatás folyamataiba, mindkét szféra kiszolgálásában részt vesznek (Farkas 1997). A piacgazdaság megfelelő működéséhez elengedhetetlen, hogy létezzenek és hatékonyan működjenek a köztes szféra intézményei.

A társadalomba beágyazott intézmények szerepétől nem független a vállalatok működése sem. A siker egyik feltétele, hogy a vállalat ismerje és alkalmazza azokat a kapcsolatokat, amelyek saját környezetében fellelhetők (Andrási 1997). Nemcsak hasznos szakmai információk áramlanak a szervezetek és vállalatok között, és különféle szolgáltatásokkal segíthetik a vállalkozásokat, de talán az egyik legfontosabb szerepük abban van, hogy hálózataikon keresztül „élő kapcsolatot jelentenek az abban részt vevő vállalkozásoknak más nemzetközi szervezetek, piacok felé” (Andrási 1997, 4).

Az alábbi 1. ábra mutatja be, hogy egy tipikus vállalkozói önkormányzat (gazdasági kamara) milyen fő kapcsolódásokkal és tevékenységgel vesz részt a gazdaságszervezés folyamatában.

1. ÁBRA

*A kamarák jellemző viszonyai és tevékenysége a gazdaságszervezésben
(Affect and Activity of Chambers in Organising Economy)*

<i>Tevékenység iránya</i>	<i>Tevékenység tartalma</i>	<i>Tevékenység helye</i>
<i>KAMARÁN KÍVÜLI (MAKROSZFÉRA)</i>	1 Alkalmazkodás: a hatalomhoz, a politikai rendszerhez, a kormányzathoz, különös tekintettel a gazdaságirányítás, gazdaságpolitika, gazdaságszervezés terén	
	2 Érdekképviselet, érdekvéonyesítés: a (tag)vállalkozói szféra érdekeinek megismerése és megjelenítése	<i>KAMARÁN BELÜL KATALIZÁLANDÓ</i>
<i>KAMARÁN KÍVÜLI (MIKROSZFÉRA)</i>	3 Szolgáltatások: fenntartás, kiszolgálás, folyó működést elősegítő tevékenységek, különösen „business development”, ezen belül elsősorban: vállalkozásfejlesztés (egyedi, egyes vállalkozásokkal foglalkozik) gazdaságfejlesztés (makro- vagy „mezoszintű”, illetve kollektív egyéb speciális fejlesztő tevékenységek (pl. innováció, kereskedelemfejlesztés, területfejlesztés)	

Forrás: Farkas (2000) 15. o.

A kamarák jogállása, kamarai modellek

A magyar kamarai törvény értelmében a kamarák *köztestületi önkormányzatok*. A kamaráknak a törvény felhatalmazásánál fogva egyrészt a gazdaság általános érdekeinek érvényesítését kell megoldaniuk, másrészt a feladataikat nem csupán tagjaik, hanem a *teljes gazdaság* vonatkozásában el kell látniuk. Ez a kamarák köztestületiségének lényege, ez különbözteti meg őket az érdekképviselői és más szervezetektől.

Köztestületeket az állam rendszerint olyan feladatok betöltésére létesít, illetve ismer el, amelyek ellátására saját bürokratikus szerveivel nem vállalkozik, viszont amelyeket a közvetlen érintettek önkormányzati szervezetükben eredményesen meg tudnak oldani. Bár *Illés* (2001) felhívja a figyelmet arra, hogy a döntés lejjebb vitele veszélyeket is rejt magában, több érv szól amellett, hogy a döntéseknek a döntés hatásterületéhez közelebb vitele számos előnnyel jár. Ilyen előny például, hogy a döntéshozók jobban ismerik a helyi viszonyokat; hogy a lokális erőforrások feltárása és hasznosítása könnyebb, a különböző ágazatokba tartozó helyi gazdasági szervezetek érdekei és együttműködése jobban szervezhető, érdekeik jobban összehangolhatók (*Illés* 2001). A köztestületek tehát a döntéshozók megfelelő *tájékozottsága*, szakmai *felkészültsége* és az igazgatás eredményességében való *érdekeltség* folytán meghatározott közigazgatási ügyekben *hatékonyabban* láthatnak el közigazgatási feladatokat, mint az állami vagy a helyi önkormányzati szervek. Ez pedig a gazdaságfejlesztéssel, gazdaságservezéssel kapcsolatos (köz)feladatok ellátása szempontjából nem mellékes.

Magánjogi és közjogi kamarák

A piacgazdaságokban, alapvetően kétféle kamarai irányzat létezik. Az egyik a *magánjogi kamara*, gyakran nevezik angolszász vagy plurális modellnek is (legtisztábban az USA-ban jelenik meg, lényegében lobby szervezet, közfeladatok nélkül). A magánjogi rendszer tíz európai országban terjedt el. Tipikus példái a brit kamarák, de magánjogi kamarák működnek a skandináv országokban, Írországban, Belgiumban, Svájcban és Portugáliában is. E kamarák az *egyesülési törvény* hatálya alá tartoznak, szabadon állapíthatják meg szervezeti felépítésüket, *elsősorban érdekképviselői* feladatokat teljesítenek. Erős *versenyhelyzetben* működnek, ami állandó nyomást jelent a szolgáltatások színvonalának emelésére. Problémát a *korlátozott taglétszám*, s ebből is fakadóan a kamarák változó minősége és kompetenciája okoz, ami korlátozza a kamaráknak a központi vagy regionális döntéshozatal összefogott befolyásolását segítő képességét (*Számely* 1996; *Kiss* 1994). Szintén problémát jelent a szabályozatlan területi lefedettség is, valamint az, hogy a magánjogi kamarák az önkéntes tagságtól függenek, alapvetően csak saját szolgáltatásaik bevételeire és tagdíjakra számíthatnak

A *közjogi kamara* (kontinentális vagy korporatív modell) szervezetiileg intézményként értelmezhető. Ez a *köztestületi szabályozású, érdekkiegyenlítést* szolgáló, *automatikus tagságú* kamara terjedt el a legtöbb európai országban, alapvetően *neokorporatív*¹ jellegű szabályozás jellemzi. A köztestületi szabályozáson alapuló kamarák a szakmai szempontok érvényesülését hivatottak elősegíteni az érdekeltek, a helyi vállalkozások döntéseire alapozva. Számos szolgáltatást nyújtanak zömmel a KKV szektor számára, melyet köztestületi státuszuk és az automatikus tagság révén elégséges anyagi eszközök tesznek lehetővé. A gazdaság képviselőit, az országos és a helyi gazdasági döntések befolyásolására *törvény által biztosított joguk van*. Szervezeti rendjüket ennyiben kívülállók is meghatározzák, ugyanakkor tételesen lefektetett rendje, belső szabályzata van, és vezetőjét sem kívülállók nevezik ki (Fehérvári 2000). Bizonyos hatósági feladatokkal is rendelkeznek, hatáskörük országonként eltérő. Ez a korporatív vonulat erősen beépül az adott társadalom felépítményébe, számos területen teljes mértékben átveszi az állam szerepét. A szakképzés, kereskedelemfejlesztés mellett a gazdasági infrastruktúra működtetése is egyre gyakrabban a kamarák kezébe kerül.

A magyar kamarai szabályozás

Az 1994-es magyarországi kamarai törvény a *közjogi*, azon belül is alapvetően a *német modellt* vette alapul, de az 1994. évi XVI törvény a tradíciókhoz nyúlt vissza, amikor a kötelező tagságon alapuló közjogi kamarai modellt vezette be. Néhány évvel később, 1999-ben azonban új törvény született, melynek értelmében a kamarának továbbra is minden vállalkozás felé szolgáltatási kötelezettsége áll fenn, el kell látnia az egész gazdaság érdekvédelmét, de e munkájában csak az önkéntes tagok tagdíjára számíthat. Bár a kamarák köztestületi jellege megmaradt, az automatikus tagságot az új jogszabály eltörölte, a hatályos törvény értelmében a tagság önkéntes. Mindez olyan feszültségeket, működés-finanszírozási problémákat okoz, ami a kamarák hatékony működését nehezíti.

A hazai kamarákat többek között az alábbi közfeladatokkal ruházta fel a törvény²:

- a gazdaságfejlesztési, vállalkozásfejlesztési, gazdaság stratégiai döntések előkészítésében való részvétel;
- iparjogvédelem;
- kis- és középvállalkozások integrációs felkészítése;
- gazdasági, műszaki, környezetvédelmi, jogi információk gyűjtése és rendelkezésre bocsátása;
- szakképzéssel összefüggő feladatok (pl. mesterképzés, mestervizsgáztatás, gazdálkodó szervezetek gyakorlati képzőhelyeinek ellenőrzése, minősítése) stb.

A gazdasági kamarák jövője a globalizálódó gazdaságban

A globalizáció elemzése során e tanulmány arra keres választ, hogy a helyi, regionális gazdaságok és azok lokális intézményrendszere miként tud beilleszkedni a nemzetközi rendszerbe. Nem pusztán a nemzetközi gazdasági folyamatokba, hanem egy strukturált (és hierarchikus) rendszerbe (Andor 2003), hiszen ma már lényegében valamennyi ország gazdasága egy funkcionálisan összekapcsolódó globális rendszer részét alkotja. Végtelen pólusú világ alakul ki (Kiss E. 1999), amelyben az egyes aktorok lehetőségei elvileg óriásiak, hiszen bármely kisvállalkozás terméke a multinacionális kereskedelmi láncok által megjelenhet szinte a világ bármely pontján. Vagyis miközben a legfelső szinten a világ egységesül, addig a legalsó szinteken az egyediség, a lokalitások mindenütt a világon megismerhetők (Gazdag 2000; Varga 2000). Ezek a változások sajátos gazdasági, társadalmi, politikai követelményeket, elvárásokat indukálnak.

Ma a gazdaságfejlődés irányait, hajtótényezőit, sajátos vonásait a *globalizáció-lokalizáció* kettős folyamata jellemzi. „A piac globalizálódása és ezzel párhuzamosan a gazdasági tevékenységek lokalizációjának felértékelődése által meghatározott gazdaság- és piacfejlődési irányzat megerősítette a területi gazdaságfejlesztési és –szervezési funkciót, a megvalósítás eszköztárát sokszínűbbé tette, új fejlesztési-szabályozási súlypontok jöttek létre. Ennek hátterében a gazdaság és az adott térség (közösség) egyre erősödő közvetlen anyagi érdekközössége áll.” (Hrubi 2004, 162) A globalizáció egészének tehát természetes velejárója a lokalitások felértékelődése, ennek megfelelően a helyi gazdaság fejlesztése mindinkább központi kérdése lesz a hazai regionális és gazdaságpolitikai stratégiáknak is (Mezei 2003).

A nemzetközi versenyképesség előfeltétele a helyi versenyképesség, amelyet újra és újra elő kell állítani. Mivel a verseny globális, az eredményesség mércéit a világ-gazdaság definiálja, de a szereplőknek nem lehet kivonni magukat a helyi feltételekből, ezért a helyi társadalmat kell alkalmassá tenni versenyképességük fenntartásával, növelésével (Szigeti 2003). Enyedi (2000) a versenyképességet befolyásoló helyi adottságok közé sorolja a tágabb értelmű intézményi környezetet is.

Egy vállalat és versenytársai termékeinek minősége egyre kiegyenlítettebb, a vállalatok stratégiája ezért: erős *hálózatokba szerveződés*, melyek keretében képesek kihasználni a méretgazdaságosság előnyeit. Azoknak a vállalatoknak van esélye a talpon maradásra, amelyek vagy teljesen speciális termékeket tudnak előállítani vagy azoknak, amelyek az anyagbeszerzéstől a termelésen át az értékesítésig hálózatot hoznak létre.

A nyolcvanas évektől a fejlett országok vállalati és iparági esettanulmányai azt mutatják, hogy a cégek sikeressége és versenyképessége egyre inkább lokális üzleti környezetük minőségétől függ. A globális versenyben egy adott iparághoz tartozó cégek és üzleti partnereik, a kapcsolódó helyi intézmények, azaz a hálózatok és a klaszterek jelentősége felértékelődött, amelyek a térségi koncentrációjából eredő lokális előnyöket használják ki (Grosz 2005). A klaszterek, hálózatok előbb-utóbb piaci alapon önmaguktól is létrejönnek, de fejlesztési támogatásokkal, a piaci

aktoroktól a szervezés-menedzselés feladatát időlegesen átvállalva gyorsítható a folyamat (Hrubi 2002). Ezeknek a hálózatoknak az alakításában a hazai *gazdasági kamaráknak is katalizátor szerepe lehet*, amennyiben tagjaik között tudják mind a kisvállalkozások, mind a multinacionális vállalatok jelentős részét³.

A vállalkozások – úgy a kis- és középvállalkozások, mint a multinacionális cégek – *társadalmi beágyazottsága* fontos elemzési szempont. A különböző térségek egymással kerülnek versenyhelyzetbe, és az „egyre markánsabbá váló területi gazdasági érdekek érvényesítéséhez tartós partnerségre van szükségük” (Hrubi 2002, 31). Kutatásaim azt igazolják, hogy ennek a partnerségnek a kialakításában, menedzselésében a kamarák igyekeznek szerepet vállalni.

Miközben a nemzetközi vállalat nemzetközi szinten optimalizál, a helyi kisvállalkozások egy jelentős része – amíg teheti – kötődik székhelyéhez. A hazai szakirodalom szerint a helyi gazdaság fejlődése számára nagyon fontos a külföldi vállalatok lokális beágyazottsága is (Szirmai–Baráth–Molnár–Szépvölgyi 2003). Ennek révén nemcsak jobban integrálódik a tőke (Barta 2002), de lényeges azért is, mert, „a globális és lokális folyamatok, a folyamatokat reprezentáló gazdasági és társadalmi erők viszonya hosszú távon meghatározzák a globalizáció jellegzetességeit, konkrét hatásmechanizmusait és a lokális érdekek érvényesülését” (Szirmai–Baráth–Molnár–Szépvölgyi 2003, 34). Eközben a multinacionális vállalatok sziget-szerű létezésére utal, hogy e cégek többnyire külföldi beszállítói kapcsolatokat tartanak fent, termékeiket főként exportálják (Szalai 2001). Az Európai Unió tagországainak gazdaságában általában 30–50%-ot tesz ki a beszállítói kör, míg Magyarországon az egyes multinacionális vállalatok által foglalkoztatott beszállítók aránya alig haladja meg a 10%-ot (Szirmai–A. Gergely–Baráth–Molnár–Szépvölgyi 2002).

A vállalkozások társadalmi beágyazottságának kérdése a gazdasági kamarák szempontjából is fontos, hiszen *a kamara tradicionális erejét, aktív tagjait a helyi társadalomba beágyazott vállalkozások jelentik*. Azok az üzletemberek, akik túl személyes érdekeiken – de nem annak ellenében – a helyi társadalom, a köz érdekeiért is tevékenykednek azt vallják, hogy a helyi üzleti közösséghez tartozni azért is érdemes, mert olyan bizalmi háló is kiépül általa, amely bár nem forintosítható, de nagyon fontos érték egy vállalkozás számára. Ezek a típusú kötődések ugyanakkor éppen a globalizáció erősödésével gyengülnek, veszítenek jelentőségükből. Egyre kevésbé van jelen társadalomban és a helyi vállalkozásokban az a hagyományos értékrendszer, amelynek alapja a környezetemért, városomért, a helyi társadalomért érzett felelősség. Különösen nem jellemző ez a multinacionális vállalati körre. Jól jellemzi a mai körülményeket Veress (2004), aki úgy fogalmaz, hogy bár a nagybefektetők számára komoly körütekintést igényel az eltérő szabályozások megismerése, stratégiáik ezekhez igazítása, ugyanakkor a lehetőségek ismeretében gyors döntéseket képesek hozni a tőkeberuházásokat illetően, melynek során „egyáltalán nem kell számolniuk a döntések szűkebb és tágabb értelemben vett társadalmi, szociális következményeivel” (Veress 2004, 36). Nem véletlen, hogy a Magyar Kereskedelmi és Iparkamara stratégiai programjában támogatja azt az EU-irányelvet, amely a vállalatok társadalmi felelősségének előmozdításáról szól.

A kamarák nemzetközi hálózatai

A globalizációs folyamat negatív jelenségeinek kezelése, a helyi társadalomba ágyazódott kis- és középvállalkozások versenyképességének fokozása a jelenlegi nemzeti, regionális és lokális intézményrendszerek talán legfontosabb feladata.

A kamarák európai szövetsége, a Eurochambres ezeket a kihívásokat felismerve hirdette meg a több mint 15 000 tagkamara hálózattá fejlesztését, a szolgáltatások standardizálását. A Eurochambres lehetőségei a nemzeti és helyi kamarák elvárásaival szemben azonban legfeljebb az európai integrációs szintű versenyképesség erősítésére korlátozódnak. A kamarák többsége ezért számos más együttműködési szervezetben igyekszik a globalizációs kihívásokat kezelni. Vagyis a nemzetköziesedés ellen maga is nemzetközi folyamatokat indít be. A világ legnagyobb üzleti szövetsége az ICC (Nemzetközi Kereskedelmi Kamara) szerepe is dinamikusan nő, a világszintű koordináció mellett egyre aktívabbak a nemzeti bizottságok, jelentős szerepet vállalnak a nemzetközi kereskedelem és gazdasági együttműködés jogi, kereskedelemtechnikai hátterének megteremtésében, propagálásában. Persze ezen a szinten inkább a nemzetközi vállalatok aktivizálódnak, így maga az ICC eleve alkalmatlan a globalizáció bármilyen ellensúlyozására a nemzeti KKV-k irányába (Kerényi 2004), sőt bizonyos értelemben a globalizáció egyik hordozójává vált. A kamarák, mint látjuk, arra törek-szenek, hogy maguk is nemzetközi hálózatokba szerveződve – globalizációs eszkö-zökkel – hatékonyabban segítsék a helyi gazdaság versenyképességét. Egy-egy szű-kebb közösség (város, régió, ország) jövője múlhat azon, hogy a helyi vállalkozásokat ebben a közegben sikerül-e versenyképessé tenni (Sikfői 2006).

A területi gazdasági kamarák stratégiái

A gazdasági kamaráknak a stratégiájuk kialakítása során a globalizáció helyi gazda-ságra ható tényezőit nem hagyhatják figyelmen kívül. A helyi vállalkozások és a kamarák számára is alapvető fontosságú az a felismerés, hogy ha nincs lokális együttműködés, akkor nincs globális verseny. A jól ismert „Gondolkodj globálisan, cselekedj lokálisan!” elvet kell szem előtt tartani akkor, amikor a kamarák és a bázi-sukat képező vállalkozások a globalizáció kihívásaival találkoznak. A kamarák legfon-tosabb törekvése, a helyi kis- és középvállalkozások versenyképességének javítása csak úgy valósítható meg, ha ezek a cégek bekapcsolódnak a globalizáció rendszerébe.

A kamarai intézmény hosszú távú eredményes működése szempontjából meghatá-rozó a versenyképességi tényezők közé sorolható intézményrendszer hatékonyságá-nak kérdése, vagyis a *szervezeti modernizáció*. A modern társadalom és gazdaság középpontjában nem csak a technológia, az információ és a termelékenység áll, de az eredmények elérésére képes szervezett intézmény is (Kéri 2006). Olyan intézmény-rendszerre van szükség, amelyben a regionális szervezetek elsődleges feladata, hogy a helyi erőforrásokat hasznosító, helyi igényeket kielégítő, helyi termelőket segítsék abban, hogy versenyképességükkel meg tudják őrizni piacaikat, erőforrásaikat.

A területi kamaráknak pontosan kell ismerni a vállalkozások kamarával kapcsolatos elvárásait, tevékenységüket ezekhez kell igazítani. A különböző vállalkozástípusok kamarai szolgáltatások iránti kereslete eltérő. A kisvállalkozások egészen más jellegű segítséget várnak a kamaráktól, mint a *nagyvállalatok*, amelyek alapvetően az alábbi kamarai szolgáltatásokat igénylik:

- gazdasági folyamatok követése, elemzése;
- állami és helyi szabályozások, stratégiai törekvések nyomon követése;
- helyi és országos politikai viszonyokkal kapcsolatos, elemzések információk;
- helyi kapcsolatépítés;
- munkaerő-piac stb.

A *kis- és középvállalkozások* heterogén bázisát jelentik a kamaráknak, jellemzően három csoportra oszthatók. Az egyik csoportba a tőkeerős, fejlesztésekre is képes, többnyire a nagy beszállítói rendszerekhez kapcsolódó, közepes méretű vállalkozások tartoznak. Számukra a kamara műszaki fejlesztési, kereskedelemfejlesztési szolgáltatásai és kapcsolatépítő tevékenysége fontos. A másik jellemző csoportot a generációs középvállalkozások alkotják. Ők lényegében „öröklük” a kamarai tagságot, szocializációjuk okán is szükséges mozgásformának tekintik a kamarát. A harmadik csoportba a többnyire új alapítású kis- és középvállalkozások tartoznak. A tipikus és racionális „Mit kaphatok a kamarától?” kérdést ugyanakkor nem csak anyagi és szakmai alapon mérlegelik. A kamarához való pozitív viszonyulásukban fontos helyen van, hogy a kamarán keresztül kapcsolódhatnak a helyi üzleti közösséghez. A vállalkozás így része lesz az információáramlásnak, új kapcsolatrendszereket alakíthat ki, ami később új üzletekben is megtestesülhet. Vagyis az ő érdekében kifejtett jellegzetes kamarai tevékenység a közösség- és a kapcsolatépítés. Utóbbi jelentheti az egyetemekkel, K+F helyekkel való kapcsolatok létesítését, illetve azt az egyre jellemzőbb kamarai szerepvállalást, ami ezeknek a vállalkozásoknak kereskedelmi rendszerekbe (szakvásárok, üzletember találkozók szervezése), innovációs láncokba, klaszterekbe szervezését próbálja meg segíteni.

Palkovits (2000) egy tanulmányában a lokális gazdaság adottságait dinamikus elemekkel ötvöző gazdaságfejlesztési stratégia fontosabb elemeit foglalta össze, melyek az alábbiak:

- „hely-kompatibilis” vállalatok, iparágak azonosítása és vonzása,
- helyi vállalatok alapításának és expanziójának támogatása,
- infrastruktúra-fejlesztéssel kapcsolatos feladatok,
- képzett munkaerőbázis kialakítása,
- erős közösségi – magán partnerség megteremtése,
- szolgáltatás-barát környezet kialakítása,
- megkülönböztetett helyi attrakciók létrehozása,
- végül mindezen előnyök hatékony promóciója.

Észrevehető, hogy ezek az elemek a legtöbb nyugat-európai kamara aktivitási területeinek felelnek meg, s a hazai kamarai szerepvállalások is egyre inkább ezeknek az elemeknek a hangsúlyozására, létrehozására, fejlesztésére irányulnak.

A területi kamarák legfontosabb törekvése helyi programok alapján a középállam szféra megerősítése, a helyi kis- és középvállalkozások versenyképességének javítása. Ehhez kapcsolódó optimális (a globalizáció trendjeit számításba vevő, a tipikus vállalkozói igényeket ismerő) stratégia főbb elemei az alábbiak lehetnek:

- A térség érdekében a nagy autonómiák (helyi önkormányzatok, gazdasági önkormányzatok, egyetemek) *együttműködésének* ösztönzése, helyi gazdaságfejlesztési stratégiák kidolgozása, kapcsolatépítés, partnerség szervezés: beszállítói programok, regionális klaszterek, tökevonzási térségi programok kialakítása, koordinálása.
- *Hálózatosodás* erősítése a magyarországi területi kamarák között és nemzetközi szinten egyaránt. A hazai területi kamarák már ma is jól működő rendszereket vesznek át egymástól.
- *Közösségképző funkció erősítése*, vagyis a helyi vállalkozások minél nagyobb arányának bekapcsolása a helyi üzleti közösségbe, azon keresztül az információáramlásba. Ez aktív kamarai munkával, a vállalkozókkal való személyes kapcsolatfelvétellel és kapcsolattartással elérhető. Az egyes vállalkozóknak és a helyi üzleti közösségnek egyaránt érdeke ez, az előbbi lehetőségekhez jut, az utóbbi tovább erősödik általa.
- Az *információk* rendszerezése, feldolgozása, strukturált és jól használható módon átadása a vállalkozások számára. Ha egy vállalkozás információhoz szeretne jutni, alapvetően két lehetősége van: a nagyobb vállalatokra jellemző önálló vállalati információs részleg fenntartása, míg a kisebb vállalkozásoknál az outsourcing, azaz a külső forrásokból történő informálódás a jellemző. A nagyvállalatok információellátása általában problémamentes, hiszen biztos anyagi háttérrel saját apparátusuk végzi el ezeket a feladatokat. A kisvállalkozások tekintetében ugyanakkor vállalaton kívül álló intézményekre van szükség az üzleti típusú informálódáshoz (Kiszl 2005). A cégvezetők a rövid távú gondjaikkal vannak elfoglalva, és kevés időt szánnak információgyűjtésre. Ugyanakkor fontos lenne, hogy 5–10 évre próbáljanak előre látni, hogy kiszámíthatóvá tegyék a mögöttük álló cég jövőjét. A kamara olyan bázis kell hogy legyen, ahova bármikor bemehetnek, és ott információt és kitékintést kaphatnak (Szűcs 2006).
- Vállalkozói *érdekek, igények közvetítése* a döntéshozók felé, a tipikus álláspontok és vélemények megjelenítése.
- Speciális *szolgáltatások* nyújtása a tagság körében felmért igényekre alapozva.
- Nem utolsó sorban pedig a *lobbizás* a kamara által képviselt térség gazdaságának fejlesztése érdekében.

A hazai gazdasági önkormányzatok megerősödéséhez pedig az alábbiakat tartjuk a legfontosabbnak:

- érdemi, minőségi szolgáltatások nyújtására képes, kreatív, kezdeményező, *magas szakmai színvonalú apparátus*, amely garantálhatja a szakmai fejlődést, a tökéletesedést a kamarai tevékenységek széles portfoliójában, vagyis: a szakképzés, az innováció, a kereskedelemfejlesztés, a területfejlesztés, a piacelemzés stb. területén. A szolgáltatások bővítése, színvonalának javítása, fejlődés az információk gyűjtése és rendszerezése terén. Mindehhez a technikai háttér további fejlesztése szükséges.
- A gazdasági önkormányzatokat a gazdaságfejlesztés hatékony eszközeként kezelő, *támogató politikai környezet*, amelyben a gazdasági kamarák közfeladatai bővíülhetnek.
- Nem utolsó sorban pedig erős *vállalkozói támogatottság*, hiszen a kamarák szintjén ma még relatíve gyenge az alulról szerveződés, jelenleg a kamara még a vállalkozói oldalon sincs jelen a közgondolkodásban. Ehhez szemléletváltozásra is szükség van, arra, hogy a hazai vállalkozók többsége evidenciaként kezelje azt, ami a legtöbb európai vállalkozó számára régóta az, nevezetesen, hogy: *nem a kamarának vannak tagjai, hanem a vállalkozóknak van kamarájuk*.

Befejezés

A versenyképesség nemcsak gazdasági, hanem társadalmi és közigazgatási kategória is. A globalizáció jelentős megpróbáltatásokat ró a vállalkozásokra, és a mindenkori elvárásoknak csak az tud megfelelni, aki folyamatosan „képben van”. Ahhoz pedig, hogy képben legyen, egy erős, jól szervezett kamara sokat tehet hozzá. Nem lényegtelen, hogy a kamara, illetve az általa reprezentált szféra tudja megjeleníteni véleményét a gazdaságfejlesztés területén, tudjon információt szerezni, tudja tagjait mozgósítani, tudjon olyan eszközökhöz hozzájutni, amelyek segítségével az adott régió gazdasága dinamizálható.

A globalizáció új területi és versenyméretűi a nemzetközi kapcsolatokban hangsúlyossá teszik a gyorsaság, a kiterjedt térbeli és időbeli dimenzióban való tájékozódás és mozgásképesség fontosságát, amelyek biztosításának egyik fontos csatornája a kamarák kapcsolatrendszere. Ebben a folyamatban a tudatos vállalkozástámogatási politika, a vállalkozások „helyzetbe hozása” különösen fontos. A gazdasági kamarák lehetőségeit tovább erősíti az is, hogy a dereguláció, az olcsóbb államok iránti törekvés az öngazgatás bizonyos szervezeti-intézményes formáinak előtérbe kerülését jelenti (Farkas 2000).

A kamarák jövője, társadalmi, gazdasági pozíciója nem csupán a törvényi korlátozásoktól vagy előnyöktől függ, hanem a versenyképességi kihívásokra adandó válaszoktól. A globalizáció és a lokalizáció rajzolta trend versenyképességi rendje a működési környezetben széles tevékenységi körű gazdaságmenedzselő szervezeteket igényel területi gazdasági szolgáltatási háttérrel, ami a piacgazdaság fokozatos

fejlődésével szükségképpen kialakul, jóllehet, nem feltétlenül piaci alapon álló intézményekről lehet csak szó (Hrubi 2002). Véleményem szerint ezek az intézmények lehetnek akár maguk a gazdasági kamarák is, ha azonban erre más szervezet létesül vagy kap felhatalmazást, úgy a kamarák aktív együttműködése indokolható.

A kis- és középvállalkozásoknak egyfajta versenyképességi szolgálatra van szükségük. Ezt a szolgálatot *nem csak a kamara* láthatja el. Azokat a feladatokat, amelyeket ma a kamarák ellátnak, bizonyára más szervezetek, intézmények is képesek hatékonyan megoldani. A kamarák e tekintetben tehát nem pótolhatatlan intézmények. Mégis úgy gondolom, hogy a gazdasággal kapcsolatos feladatok, funkciók tekintetében olyan komplexitás jellemzi a kamarai intézményrendszert, ami a meglévő funkciók közötti *szinergiák* miatt jelentős energiák mozgósítására teszi alkalmassá.

Mindezeket figyelembe véve lenne célszerű – az állami bürokrácia karcsúsításával egyidejűleg – a kamarai funkciókat jogszabályi szinten is erősíteni. Így a kamarai rendszerben rejlő energiák is mozgósíthatók.

Jegyzetek

- ¹ A korporatizmus kifejezést történelmi okok, rossz emlékek miatt a mai demokráciák a neokorporatizmussal helyettesítik, ugyanis a korporatizmus a fasiszta diktatúrák módszere volt a szakszervezetek önállóságának korlátozására. A neokorporatizmus kifejezés azért terjedt el, hogy ez a modell is összeegyeztethető legyen a demokráciával.
- ² A kamarákról szóló, 2003-ban módosított, 1999. évi CXXI. törvény 9–11.§-ai tétélesen sorolják fel a kamarák által ellátandó közfeladatokat, melyekkel a disszertáció későbbi fejezeteiben többször foglalkozom. Előjáróban csak annyit jegyzek meg, hogy a kamarai közfeladatok száma a különböző országok kamarai szabályozásában eltérő és időben is változhat, ahogy 1994 óta Magyarországon is hol bővült, hol szűkült ezeknek a köre.
- ³ Meg kell jegyezni, hogy a nemzetközi monopóliumok gyakorta kamara ellenesek, hiszen a kamarák minden országban *elsősorban* a nemzeti tőke képviselőit látják el. A nagy nemzetközi cégek az európai bíróságon is kezdeményezték a kötelező tagság eltörlését, de nem jártak sikerrel. Optimális esetben azonban a kamara keretei között gyorsulhat fel az az információáramlás és kapcsolatépítési folyamat, amelynek eredménye területi és/vagy ágazati klaszterek kialakulása lehet.

Irodalom

1999. évi CXXI. törvény a gazdasági kamarákról.
- Andor L. (2003) Polgári és újbaldalmi nézetek a globalizációról. – Lenkei G. (szerk.) Globalizáció. Európai Unió, Gazdaságpolitika. *Stratégiai Füzetek 13.* MeH Stratégiai Elemző Központ, Budapest. 15–49. o.
- Andrási Z. (1997) Szakmai szervezetek szerepe a gazdaságban. – Kamarák az ezredfordulón. *Gazdaság, vállalkozás, vezetés.* 8–9.
- Barta Gy. (2002) A magyar ipar területi folyamatai 1945–2000. Dialóg-Campus Kiadó, Budapest–Pécs.
- Enyedi Gy. (2000) Globalizáció és a magyar területi fejlődés. *Tér és Társadalom.* 1. 1–10. o.
- Farkas Gy. (1997) Kamarák és vállalati érdekképviseletek szerepe a magyar EU-integrációban. *Európai Tükör. Műhelytanulmányok 27.* Integrációs Stratégiai Munkacsoport.
- Farkas Gy. (2000) Kamarák és vállalkozói érdekképviseletek az integrációs felkészülésben. Osiris Kiadó, Budapest.
- Fehérvári A. (2000) Gazdasági kamarák szerepe a szakképzésben. *Doktori értekezés.* ELTE TTK, Budapest.
- Gazdag L. (2000) Globalizáció, korszakváltás és hazánk esélyei. *Gazdaság és Társadalom.* 3–4. 156–187. o.
- Grosz A. (2005) Klaszteresedés és klaszterorientált politika Magyarországon – potenciális autópári klaszter az észak-dunántúli térségben. *Doktori értekezés.* PTE KTK, Regionális Politika és Gazdaságtan Doktori Iskola, Pécs.

- Hrubi L. (2002) Globalizáció és regionalizáció a gazdaságban – új regionális fejlesztési követelmények. – Kassay J. (szerk.) A kulturális térségek szerepe a regionális fejlesztésben. Válogatás a II. Székelyföld Konferencia előadásából. Székelyföld 2000 Munkacsoport, Csíkszereda. 31–48. o.
- Hrubi L. (2004) A megyék gazdaságfejlesztési szerepe. – Pálné Kovács I. (szerk.) Versenyképesség és igazgatás (tanulmányok a regionális versenyképesség igazgatási feltételeiről) MTA RKK, Pécs. 161–180. o.
- Illés I. (2001) Régiók és regionalizáció. *Tér és Társadalom* 1. 1–23. o.
- Kerényi J. (2004) A gazdasági kamarák szerepe a helyi gazdaság fejlesztésében. *Szakkolgozat*. PTE FEEFI, Pécs.
- Kéri I. (2006) Kamarai kaleidoszkóp. *Dél-Dunántúli Gazdaság* 1. 4–8. o.
- Kiss A. (1994) A kereskedelmi és iparkamarák (gazdasági kamarák) szerepe a nemzetközi gazdasági kapcsolatok fejlesztése terén Magyarországon (külföldi kitekintéssel). *Doktori értekezés*. BKE, Budapest.
- Kiss E. (1999) A globalizáció társadalomfilozófiájához. *InCo – internetes folyóirat*. elérhetőség: www.inco.hu/inco1/global/cikk1
- Kiszl P. (2005) Üzleti információ, céginformáció és a könyvtárak. ELTE, Tradiurex, Budapest. 235. o.
- Mezei C. (2003) A helyi gazdaságfejlesztés nemzetközi gyakorlata. – Mezei C. (szerk.) Évkönyv 2002. Pécsi Tudományegyetem Közgazdaságtudományi Kara Regionális Politika és Gazdaságtan Doktori Iskola, Pécs.
- Palkovits I. (2000) Szempontok a területi versenyképesség értelmezéséhez. *Tér és Társadalom* 2–3. 119–128. o.
- Síkfői T. (2006) 125 éves a Pécs-Baranyai Kereskedelmi és Iparkamara (riport). – *Dél-Dunántúli Gazdaság*. 1. 4–9. o.
- Szalai E. (2001) Gazdasági elit és társadalom a magyarországi újkapitalizmusban. Aula Kiadó, Budapest.
- Számely G. (1996) Vállalkozói érdekképviseletek és kamarák. *Doktori disszertáció*. BKE, Budapest.
- Szígyeti P. (2003) Globalizáció és nemzetállami kormányzás. – Lenkei G. (szerk.) Globalizáció. Európai Unió, Gazdaságpolitika. *Stratégiai Füzetek* 13. MeH Stratégiai Elemző Központ, Budapest. 51–78. o.
- Szirmai V.–Baráth G.–Molnár B.–Szépvölgyi Á. (2003) Globalizáció és Területi fejlődés. *Tér és Társadalom*. 3. 29–57. o.
- Szirmai V.–A. Gergely A.–Baráth G.–Molnár B.–Szépvölgyi Á. (2002) Verseny és/vagy együttműködés (város és környéke kapcsolatai). MTA Szociológiai Kutatóintézet – MTA RKK NYUTI Közép-Dunántúli Kutatócsoport, Budapest–Székesfehérvár.
- Szűcs I. (2006) 125 éves a Pécs-Baranyai Kereskedelmi és Iparkamara (riport). – *Dél-Dunántúli Gazdaság*. 1. 4–9. o.
- Varga Cs. (2000) A lokalitás esélyei. *InCo internetes folyóirat*. Elérhetőség: www.inco.hu/inco3/kozpont/cikk1
- Veress J. (2004) A gazdaságpolitika szerepe a modern gazdaságokban. – Veress J. (szerk.) Fejezetek a gazdaságpolitikából. Aula Kiadó, Budapest. 13–49. o.

ECONOMIC CHAMBERS AND GLOBALISATION

PÉTER PÓLA

Globalisation radically changes local economy. The elimination of the negative impacts of this process with increasing the competitiveness of SMEs embedded into local society are the major tasks of the regional and local institutional system including economic chambers. This paper examines under what conditions and strategies domestic chambers can initiate this process and how local enterprises may increase the competitiveness of local economy.